

Mete AKÇAKIN^(*)

BANKALARIN KIYMETLİ MADEN İŞLEMLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Selda ALTUNDERE^(**)

1 - GİRİŞ

Altın fiyatlarında son 2,5 yılda kaydedilen artış ve son aylarda görülen rekor seviyeler Türk Bankalarının ilgisini altın hesaplarına yöneltirken, fiziki saklama riski olmaksızın birikimlerini bankada tutarak güvenlik altına almak ve/veya atıl fonlarını ve tasarruflarını faiz kazancıyla değerlendirmek isteyen tasarruf sahiplerini de bankalardaki altın hesaplarına çekmiştir. Orta ve uzun vadede istikrarlı bir getiri sağlamak isteyen müşterileri için altın fonu imkânı veren bankalar hem vadesiz, hem de vadeli altın mevduat hesabı bulundururken, altın türlerinin fiziki olarak veya hesaben alım/satımının yapılabilmesine olanak sağlamaktadırlar.

Gerçek kişiler tarafından ticari, zirai ve mesleki faaliyetle ilgili olmaksızın vadesiz altın hesaplarından, vadeli altın hesaplarından, altın fi-

yatına endeksli menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesinin nasıl olduğu konusuna, makalenin izleyen bölümlerine yer verilmiştir.

2- ALTIN HESAPLARINA İLİŞKİN OLARAK 32 SAYILI KARAR KAPSAMINDA YAPILAN DÜZENLEMELER

Türk Parası Kıymetinin Koruması Hakkında 32 Sayılı Karar'a ilişkin olarak; bankalarca altın, gümüş ve platin depo hesabı açılmasına, altın, gümüş ve platin kredisi kullandırılmasına ve kıymetli madenler aracı kuruluşları tarafından yurt dışından kıymetli madenler kredisi sağlanması hakkında 29.05.2008 tarih ve 26.890 sayılı resmi gazetede yayımlanan 2008-32/35 no'lu tebliğle uygulama esasları belirlenmiştir.

Buna göre bankaların müşterileri adına vadesiz veya vadeli olarak altın depo hesabı açabilmelerine olanak sağlanmıştır. Altın, gümüş ve platin depo hesapları en az 995/1.000 saflıkta altın, 99,90/100 saflıkta gümüş ve 99,95/100 saf-

(*) Vergi Denetmeni

(**) Vergi Denetmen Yardımcısı

lıkta platinin fiziken teslimi veya bankaca satışının yapılması suretiyle açılmaktadır.

Söz konusu tebliğin 5. maddesinde işlemlerin altın depo hesaplarının açıldığı saflığa tekabül eden gram karşılığı ile muhasebeleştirilmesinin ancak müşteriye verilen hesap cüzdanında ve alım satım belgesinde, depo hesabındaki faize esas tutarın, altın için 1.000/1.000 saflığa göre dönüşüm yapılarak belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Depo hesapları için bankalarca tespit edilecek oranlar üzerinden tahakkuk ettirilecek faizlerin hesaplarda altın, gümüş veya platin olarak izleneceği ve faiz ödemelerinin altın, gümüş, platin veya bunların ödeme günündeki karşılığı Türk Lirası veya döviz cinsinden yapılabileceği belirtilmiştir. Bunların geri ödemeleri ise depo hesaplarından hesap cüzdanında kayıtlı altın, gümüş veya platin miktarının kısmen veya tamamen mudiye teslimi şeklinde yapılabilmektedir. Banka ile mudi arasında varılacak anlaşmaya göre bankalarca altın, gümüş veya platin, ödeme günündeki değeri üzerinden satın alınabilmekte ve karşılığında mudiye Türk Lirası veya döviz ödenebilmektedir.

Bankaların depo hesapları karşılığı altın, gümüş veya platin ile satın aldıkları altın, gümüş veya platinin teslimi suretiyle müşterilerine bankacılık mevzuatı dahilinde altın, gümüş veya platin kredisi kullandırmaları mümkündür. Altın, gümüş veya platin kredisi uygulamasında miktar, söz konusu tebliğin 5. maddesinde belirtilen usule göre dönüşüm yapılarak tespit edilmektedir. Altın, gümüş veya platin kredisi hesaplarına bankalarca tespit edilecek oranlar üzerinden tahakkuk ettirilecek faizler altın, gümüş veya platin olarak hesaplarda izlenmekte olup, bu kredi hesapları müşteriler tarafından altın, gümüş veya platin teslimi suretiyle veya banka ile müşteri arasında varılacak anlaşmaya göre Türk Lirası veya döviz geri ödemesi yapılarak kapatılabilmektedir.

Söz konusu tebliğin 10. maddesinde altın, gümüş veya platin alış ve satış fiyatlarının bankalarca, serbestçe tespit edileceği belirtilmiştir. Buna göre banka hesabın ana tutar ve faizleri ile faiz küsuratlarını Türk Lirası veya döviz olarak ödediği takdirde, ödenecek olan tutar, altının fiili ödeme gününde bankada oluşan altın satış fiyatı üzerinden hesaplanacaktır.

Altına dayalı yatırım hesaplarının özellikleri aşağıda özetlenmiştir:

– Vadesiz altın depo hesabı; hesap sahibine yatırmış olduğu Türk Lirası veya döviz karşılığında gram bazında altın alımının yanında hesabında mevcut olan altını satma olanağını da sağlamaktadır. 2008-32/35 no'lu tebliğin 7. maddesi uyarınca, vadesiz altın depo hesabında kayıtlı altın miktarı, hesap sahibine kısmen veya tamamen fiziken teslim şeklinde ödeme yapılabildiği gibi, banka ile hesap sahibi arasında varılan anlaşmaya göre bankalarca, altının ödeme günündeki değeri üzerinden satın alınarak karşılığında hesap sahibine Türk Lirası veya döviz olarak da ödenebilmektedir. Banka, altın olarak ödenmesi mümkün olmayan faiz küsuratlarını vade sonunda kendi takdirine göre müşteriye altının fiili ödeme günündeki karşılığı Türk Lirası veya döviz olarak ödeyebilmektedir.

– Vadeli altın depo hesabı; hesap sahibine yatırmış olduğu Türk Lirası veya döviz karşılığında satın aldığı altının, açılan hesapta belli bir süre ve belli bir faiz karşılığında tutulmasına olanak sağlamaktadır. Banka, kural olarak hesapların alacaklı bakiyesine banka mevzuatının müsaade ettiği oranda re'sen belirleyerek uygulamakta olduğu cari faiz haddini tatbik etmektedir. 2008-32/35 no'lu tebliğin 6. maddesi uyarınca, bu tür hesaplar için tahakkuk eden faizler hesaplarda altın olarak izlenmekte, ödeme günü faizler altın olarak ödenebildiği gibi, altının ödeme gününde-

ki Türk Lirası veya döviz karşılığı olarak da ödenilmektedir.

– Altına endeksli menkul kıymet yatırım fonu katılma belgeleri hesapları; hesap sahibinin fonlarını, değeri altının fiyatında meydana gelen değişime endeksli olan menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinde değerlendirmelerine olanak sağlamaktadır.

3- GERÇEK KİŞİLERİN ELDE ETTİKLERİ

BU TÜR GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

3.1- Vadesiz Altın Depo Hesaplarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi:

Bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen geri çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan mevduata vadesiz mevduat denmektedir. Gerçek kişilerin ellerinde bulunan fonların bir kısmı ile altının gram cinsinden alınıp satılmasına olanak veren vadesiz altın depo hesapları, bir nevi vadesiz mevduat hesabı olan hesaplarda değerlendirilmektedir. Bankalarca uygulanan bu sistemde hesapların açılışı sırasında yatırılan Türk Lirası ya da döviz karşılığında o günkü altın fiyatına göre müşterilerce gram cinsinden altın satın alınmış, bankalarca altın satışı gerçekleştirilmiş olmaktadır. Müşteriye altın satışı durumunda altın, müşteri hesabına bir gün sonra ve netleşmiş olarak geçmektedir. Bankaların müşterilerine geri ödeme sürecinde ise, 2008-32/35 no'lu tebliğin 7. maddesinde belirtildiği üzere, depo hesaplarından hesap cüzdanında kayıtlı altın miktarının kısmen veya tamamen mudiye fiziken teslimi şeklinde ödeme yapılabileceği gibi, banka ve müşteriler arasında yapılacak anlaşmaya göre bankalarca altın ödeme günündeki değeri üzerinden satın alınabilir ve karşılığında mudiye Türk Lirası veya döviz ödenebilir. Vadesiz mevduat hesabı niteliğinde olan bu hesaplar-

da bir anlamda gerçek kişilerce altın alım-satım işlemi gerçekleştirilmekte, hesaptan çekilen altının çekim yapıldığı tarihteki değeri (satış geliri) ile çekilen altının hesabın açılış tarihinde değeri (alım maliyeti) arasındaki fark kadar kar veya zarar elde edilmektedir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 1. maddesi uyarınca, gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tabi bulunmakta; gelir ise gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarından oluşmaktadır. Söz konusu kanunun 2. maddesine göre ise, gelirin unsurları "ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ve diğer kazanç ve iratlar" olarak belirtilmiştir. Gerçek kişilerce elde edilen ve bu 7 gelir unsuruna dahil olmayan kazanç ve iratlar gelir vergisi kanunu kapsamında vergiye tabi bulunmamaktadır. Gerçek kişilerin vadesiz altın depo hesaplarından elde ettiği satış kazancı 7 gelir unsurundan ticari kazanç veya diğer kazanç ve iratların konusunu oluşturabilir. GVK'nın 37. maddesinde ticari kazancın tarifi; her türlü ticari ve sınai faaliyetten doğan kazançlar olarak yapılmıştır. Kanun uygulamasında bazı faaliyetlerden elde edilen kazançların da ticari kazanç olduğu belirlenmiştir. Bilindiği üzere gerçek kişilerin elde ettiği kazançların ticari kazanç olarak değerlendirilmesinde dikkate alınan temel ölçüt, faaliyetin bir organizasyon dahilinde kazanç elde etme amacı ile devamlı olarak yürütülmesi sonucunda elde edilmiş olmasıdır. Bankalarda açılan vadesiz altın depo hesaplarından kişilerin elde ettiği altın alım-satım kazancı ise, kişilerin mevcut tasarruflarının değerinin kriz ortamında korunması amacıyla değerlendirilmesi sonucu doğan kazançtan ibarettir. Bu nedenle gerçek kişilerin elde ettikleri kazançların GVK uygulamasında ticari kazanç olarak değerlendirilmesine

olanak yoktur. GVK'nın 80. maddesinde ise, diğer kazanç ve iratların, değer artış kazançları ile arızı kazançlardan oluştuğu belirtilmiş ve izleyen maddelerde tek tek sayılmıştır. Gerçek kişilerce tasarrufların değerini korumaya yönelik olarak altın alım ve satımı işlemi bu kapsamda sayılmıştır. Bu nedenle gerçek kişilerin elde ettikleri kazançların GVK uygulamasında diğer kazanç ve iratlar olarak değerlendirilmesine de olanak yoktur.

Yukarıda yer alan açıklamalar uyarınca, gerçek kişilerin tasarruflarını değerini korumak amacıyla bankalarda vadesiz altın depo hesaplarında değerlendirmeleri sonucu elde ettikleri altın alım-satım kazancı gelir vergine tabi bulunmamaktadır. Gerçek kişilerce bu tür kazançlar için gelir vergisi kanunu uygulamasında vadesiz mevduat hesaplarında olduğu gibi herhangi bir işlem yapılmasına gerek yoktur.

Söz konusu duruma bankalar açısından bakılacak olursa; uygulamada altın depo hesaplarında banka ve müşterileri arasında yapılan altın depo hesapları ile ilgili sözleşmelerde damga vergisi, sair vergiler ve harç ödemeleri müşteri tarafından karşılanmaktadır. Altın alış-satış işlemlerinde komisyon, danışmanlık ve aracılık hizmeti gibi bedeller söz konusu değildir ve elde edilen gelirler arbitraj geliri olarak kabul edilmektedir. Bilindiği üzere arbitraj kambiyo kısıtlamaları bulunmayan ülkelerin borsalarında, kote edilen döviz kurları arasındaki farklılıklardan yararlanarak kazanç sağlamak amacıyla bir paranın, ucuz olduğu piyasadan alınıp, pahalı olduğu piyasada satılması işlemidir. Arbitraj işleminde sadece döviz değil, çeşitli değerli maden ve kıymetli evrak da kullanılmaktadır. 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 29. maddesinin p bendi ile, arbitraj muameleleri ve bu muamele sonucu lehe alınan paralar istisna kapsamına alınmıştır. Bu bakımdan altın depo hesapları da arbitraj muamelesi

sayılacağından, bankalar tarafından banka ve si-
gorta muameleleri vergisi ödenmeyecektir.

3.2- Vadeli Altın Depo Hesaplarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi:

Hesap sahibinin belirli bir vadenin bitiminde geri almak üzere yatırdığı mevduata vadeli mevduat denmektedir. Gerçek kişilerin ellerinde bulunan atıl fonların bir kısmı belli bir faiz karşılığında belli bir süreliğine vadeli altın depo hesabında değerlendirilmektedir. Bankalarca uygulanan mevcut sisteme göre, vade sonunda hesap sahibine başlangıçta satın alınan altın miktarı ile altın cinsinden belirlenen faiz miktarı, altının o günkü değerinden Türk Lirasına veya dövizde çevrilerek ödenmektedir. Vadeli hesaplara banka tarafından resen tespit edilecek oran üzerinden tahakkuk ettirilecek faizler hesapta altın olarak izlenir. Bu itibarla, vadeli hesapların faizi, vadenin sonunda hesabın açıldığı altın cinsinden hesaplanarak ana tutara ilave edilmekte, bu işlem sonucunda gerçek kişilerce, bir nevi mevduat hesaplarından elde edilen faiz geliri niteliğinde faiz geliri elde edilmektedir. Gerçek kişilerin elde etmiş oldukları bu gelirlerin gelir vergisi kanunu karşısındaki durumunu değerlendirildiğinde; başlangıçta yatırılan altının (anapara) değerinde meydana gelen değişim sonucunda elde edilen kazanç, vadesiz altın depo hesaplarında elde edilen kazanç gibi gelir vergisine tabi bulunmamaktadır. Vade sonunda altın cinsinden elde edilen iradın durumu değerlendirildiğinde; GVK'nın 75. maddesinde, sahibinin ticari, zira-i veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratların menkul sermaye iradı olduğu hüküm altına alınmıştır. Kanun maddesinde kaynağı ne olursa olsun bazı iratların menkul

sermaye iradı sayılacağı ayrıca açıklanmıştır. GVK'nın 75. maddesinin 7 numaralı bendinde mevduat faizleri de bu kapsama dahil edilmiş ve bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli, vadesiz paralara ödenen faizlerin ve bunlar dışında kalan kişi ve kuruluşlardan devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekil ve ad altında olursa olsun toplanan paralara sağladıkları gelirler ve menfaatler ile bankalar ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında değerlendirilen paralara ödenen faizlerin mevduat faizi sayılacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda vadeli altın depo hesaplarından elde edilen faiz vadeli veya vadesiz paralara ödenen faiz niteliğinde olmadığından; GVK'nın 75. maddesinin 7 numaralı bendi kapsamında menkul sermaye iradının tanımına girmemektedir. Ancak vadeli altın depo hesaplarından elde edilen faiz gelirleri, hesaba yatırılan sermayenin (altın) karşılığını teşkil ettiğinden; Kanun maddesinin 1 numaralı fıkrasında yer alan "sahibinin ticari, zira-i veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratların menkul sermaye iradıdır" şeklindeki genel tanım uyarınca menkul sermaye iradını oluşturmaktadır. Bu kapsamda gerçek kişilerce vadeli altın depo hesabına yatırılan sermaye (altın) karşılığında elde edilen faiz gelirleri menkul sermaye iradını oluşturmakta ve gelir vergisine tabi bulunmaktadır.

Vadeli altın depo hesabına yatırılan sermaye (altın) karşılığında elde edilen faiz gelirlerinin beyan durumu değerlendirildiğinde; menkul sermaye iratlarının bankalar aracılığıyla elde edilmesi durumunda, GVK'nın 75. maddesinin 5, 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde yer alan iratlar için

GVK'nın Geçici 67. maddesi gereğince bankalara tevkifat yapma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak hem vadeli altın depo hesaplarından elde edilen faiz gelirlerinin bu bentler kapsamında değerlendirilmemesi, hem de GVK'nın Geçici 67. maddesinde bu hesaplardan elde edilen faiz gelirlerinin tevkifata tabi olduğu yönünde düzenlemelere yer verilmemiş olması nedeniyle, bu hesaplardan elde edilen faiz gelirleri GVK'nın Geçici 67. maddesinde tevkifata tabi bulunmamaktadır. (Ayrıca GVK'nın 94. maddesi kapsamında da tevkifata tabi değildir) Menkul sermaye iratlarında vergiden istisna edilen iratlar açısından ise, bu tür faiz gelirlerinin vergiden istisna edilmesine ilişkin olarak GVK'da herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Buna göre, gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde vadeli altın depo hesaplarından elde ettikleri faiz gelirleri tevkifata tabi bulunmadığından, bu gelirlerin toplamı, elde edildikleri yıllar için GVK'nın 86. maddesinin 1-d bendi uyarınca 2011 yılı için belirlenen 1.090,- TL'lik sınırı aşması halinde, bu tür gelirler yıllık beyanname ile bildirilmek zorundadır. Aşmaması durumunda ise yıllık beyanname ile bildirilmesine gerek bulunmamaktadır.

3.3- Altına Endekli Menkul Kıymet Yatırım Fonu Katılma Belgelerinden Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi:

Gerçek kişilerce, ellerinde bulunan fonların bir kısmı da getirisi altın fiyatında meydana gelen değişime paralel belirlenen menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinde değerlendirilmekte; bu katılma belgeleri daha sonra satışa konu edilmekte ve fonun satış fiyatı ile alış fiyatı arasındaki fark kadar alım satım kazancı elde edilmektedir.

GVK'nın mükerrer 80. maddesinin 1 numaralı bendinde, ivazsız olarak iktisap edilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri dışında kalan menkul kıymetlerin ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından doğan kazançların değer artış kazancı olarak gelir vergisine tabi olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda alış ve satış fiyatı altının fiyatına bağlı olarak değişen menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar, gerçek kişiler açısından diğer kazanç ve irat olarak vergiye tabi bulunmaktadır.

Söz konusu gelirlerin beyan durumu değerlendirildiğinde; bankalar aracılığıyla elden çıkarılan menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin vergilendirilmesinde, GVK'nın Geçici 67. maddesinin 8 numaralı fıkrası uyarınca, vergi tevkifatı yapılması gerekmektedir. Ancak fon portföyünün en az %51'i İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören hisse senetlerinden oluşan menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinden bir yıldan fazla elde tutulduktan sonra elden çıkarılırsa tevkifata tabi tutulmayacaktır. Bu fonların katılma belgelerinin bankalar aracılığıyla ilgili fona iade edilmesinden elde edilen gelirler için, GVK'nın Geçici 67. maddesinin 8 numaralı fıkrası uyarınca gerçek kişilerce beyanname verilmesine de gerek bulunmaktadır. Yukarıda yapılan açıklamalar uyarınca, getirisi altın fiyatında meydana gelen değişime paralel belirlenen menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin gerçek kişilerce bankalar aracılığıyla elden çıkarılmasından doğan kazançların vergilendirilmesinde, geçici 67. madde uyarınca yapılan tevkifat nihai vergi olmakta, bu tür gelirlerin yıllık beyannameye dahil edilmesine de gerek bulunmamaktadır.

4- SONUÇ

Gerçek kişilerin ticari, zirai ve mesleki faaliyetleriyle ilgili olmaksızın altın depo hesaplarından elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesi, hesapların vadeli veya vadesiz olmasına göre farklılık arz etmektedir. Vadesiz altın depo hesapları gerçek kişilerin tasarruflarının değerini korumak amacıyla bankalarda değerlendirmeleri sonucu elde ettikleri kazanç olması dolayısıyla gelir vergisine tabi bulunmamaktadır. Gerçek kişilerce bu tür kazançlar için GVK uygulamasında vadesiz mevduat hesaplarında olduğu gibi herhangi bir işlem yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Vadeli altın depo hesaplarında ise başlangıçta yatırılan altının (anapara) değerinde meydana gelen değişim sonucunda elde edilen kazanç, vadesiz altın depo hesaplarında elde edilen kazanç gibi gelir vergisine tabi bulunmamaktadır. Vade sonunda altın cinsinden elde edilen faiz gelirleri ise tevkifata tabi bulunmadığından, bu gelirlerin toplamı, elde edildikleri yıllar için GVK'nın 86. maddesinin 1-d bendi uyarınca 2011 yılı için belirlenen 1.090,- TL'lik sınırı aşması halinde, bu tür gelirler yıllık beyanname ile beyan edilmek zorundadır. Aşmaması durumunda ise yıllık beyanname ile beyan edilmesine gerek bulunmamaktadır. Getirisi altın fiyatında meydana gelen değişime paralel belirlenen menkul kıymet yatırım fonu katılma belgelerinin vergilendirilmesine gelince; gerçek kişilerce bankalar aracılığıyla elden çıkarılmasından doğan kazançların vergilendirilmesinde, geçici 67. madde uyarınca yapılan tevkifat nihai vergi olmakta, bu tür gelirlerin yıllık beyannameye dahil edilmesine de gerek bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

www.tesmer.org.tr